

ลูกเต๋า : การละเล่นโบราณ ? ในวัฒนธรรมทวารวดี ที่เมืองอู่ทอง

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อู่ทอง
U THONG NATIONAL MUSEUM

บริเวณเมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้มีการขุดพบลูกเต๋าโบราณทำจากดินเผา กระดุกสี่ตัว และงาช้าง มีรูปทรง ๒ ลักษณะ ได้แก่ ลูกเต๋าทรงลูกบาศก์ (สี่เหลี่ยมจัตุรัส) ที่มีลักษณะเช่นเดียวกับลูกเต๋าในปัจจุบัน คือ เป็นลูกเต๋ามี ๖ ด้าน แต่ละด้านมีรอยขีดสี่เหลี่ยมลงไปเป็นจุดกลม ๑ ถึง ๖ จุด และรูปทรงอีกแบบหนึ่งมีลักษณะเป็นแท่งยาวทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า มี ๔ ด้าน แต่ละด้านสลักเป็นจุดวงกลมล้อมรอบด้วยเส้นวงกลมหลายเส้น ด้านละ ๑, ๒, ๓ และ ๔ จุด ตามลำดับ

ลูกเต๋าดังกล่าวทั้งสองแบบ พบแพร่หลายในหลายพื้นที่ ทั้งในดินแดนตะวันออกกลาง (อาณาจักรเปอร์เซีย) ยุโรป รวมทั้งดินแดนชมพูทวีป (อินเดียตอนเหนือและพื้นที่ด้านตะวันตก)

ลูกเต๋า
พบจากเมืองโบราณอู่ทอง
จังหวัดสุพรรณบุรี
จัดแสดง ณ ห้องบรรพชนคนอู่ทอง
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อู่ทอง

ลูกเต๋าโบราณชุดพบร่วมกับแผ่นไม้กระดานซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการเล่น (Backgammon)
พบในแหล่งโบราณคดีทางตะวันออกของประเทศอิหร่าน (Shahr-e-Sukhteh)
อายุประมาณ ๕,๐๐๐ ปีมาแล้ว

ที่มา: Shahr-e-Sukhteh: the Burnt City. [Online.] Available from <http://turquisedomes.com/2020/01/24/shahr-e-sukhteh/> [January 24, 2020.]

ลูกเต๋าแบบแท่งยาว มี ๔ ด้าน

ขุดพบในบริเวณภาคตะวันตกของประเทศนอร์เวย์
วัฒนธรรมสมัยเหล็ก ประมาณ ๑,๓๐๐ ปีมาแล้ว

ที่มา: Alex Fox. Ancient Roman Board Game found in Norwegian Burial Mound: researchers unearthed a four-sided dice and 18 circular tokens. [Online.] Available <https://www.smithsonianmag.com/smart-news/ancient-roman-board-game-unearthed-norway-180975082/>

จากการค้นพบลูกเต๋าตามแหล่งโบราณคดีต่าง ๆ ทำให้สันนิษฐานว่า ลูกเต๋าเป็นอุปกรณ์ที่เป็นส่วนหนึ่งของการละเล่น กิฬา หรือการพนัน ในอินเดียได้พบลูกเต๋าทรงลูกบาศก์ ตั้งแต่อารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุหรือในวัฒนธรรมยุคทองแดง อายุ ๔,๕๐๐ – ๕,๐๐๐ ปีมาแล้ว (๓,๐๐๐ – ๒,๕๐๐ ปีก่อนคริสตกาล) ในบางแห่งขุดพบลูกเต๋าร่วมกับแผ่นดินเผาที่มีการตีเส้นตาราง สันนิษฐานว่าใช้เป็นอุปกรณ์ที่เกี่ยวกับการละเล่นหรือกีฬาของคนสมัยโบราณ และอาจเป็นต้นเค้าของกีฬาหมากรุกในปัจจุบัน ในอินเดีย พบลูกเต๋าแพร่หลายมากในชั้นวัฒนธรรมสมัยราชวงศ์โมริยะ-คุงคะ (สมัยเหล็กตอนปลาย) ช่วงพุทธศตวรรษที่ ๓-๗ (ประมาณ ๑,๙๐๐ – ๒,๓๐๐ ปีมาแล้ว) ต่อเนื่องมาถึงสมัยคุปตะ ช่วงพุทธศตวรรษที่ ๙-๑๐ (ประมาณ ๑,๖๐๐ – ๑,๓๐๐ ปีมาแล้ว)

ลูกเต๋าทรงลูกบาศก์

ทำด้วยกระดูก

พบที่เมืองโมहनโจดาร์ (Mohenjodaro)

อารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ

อายุประมาณ ๔,๕๐๐ – ๕,๐๐๐ ปีมาแล้ว

ปัจจุบันจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานโกลคัตตา

(Indian Museum, Kolkata)

สาธารณรัฐอินเดีย

ลูกเต๋าแบบแท่งยาว ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า

ทำด้วยงาช้าง กว้าง ๑ ซม. ยาว ๘.๕ ซม.

๒๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช ถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๒ หรือ
พุทธศตวรรษที่ ๔ – ๗ (๑,๙๐๐ – ๒,๒๐๐ ปีมาแล้ว)

พบที่เมืองสิร์กัป (Sirkap)

พิพิธภัณฑสถานดักศิลา สาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน

ที่มา: https://www.reddit.com/r/ArtefactPorn/comments/giwyzq/5000_years_old_dice_made_of_bone_from_mohenjodaro/

ลูกเต๋าทรงลูกบาศก์
ทำด้วยดินเผา
พบที่เมืองฮาร์ปพา (Harappa)
อารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ
อายุ ๒,๕๐๐ - ๑,๙๐๐
ปีก่อนคริสต์ศักราช
(๓,๙๐๐ - ๔,๕๐๐ ปีมาแล้ว)

ที่มา: Shahid Naeem. **An Ancient Indus Die.** [Online.] Available from
<https://www.harappa.com/blog/ancient-indus-die> [June 15th, 2015]

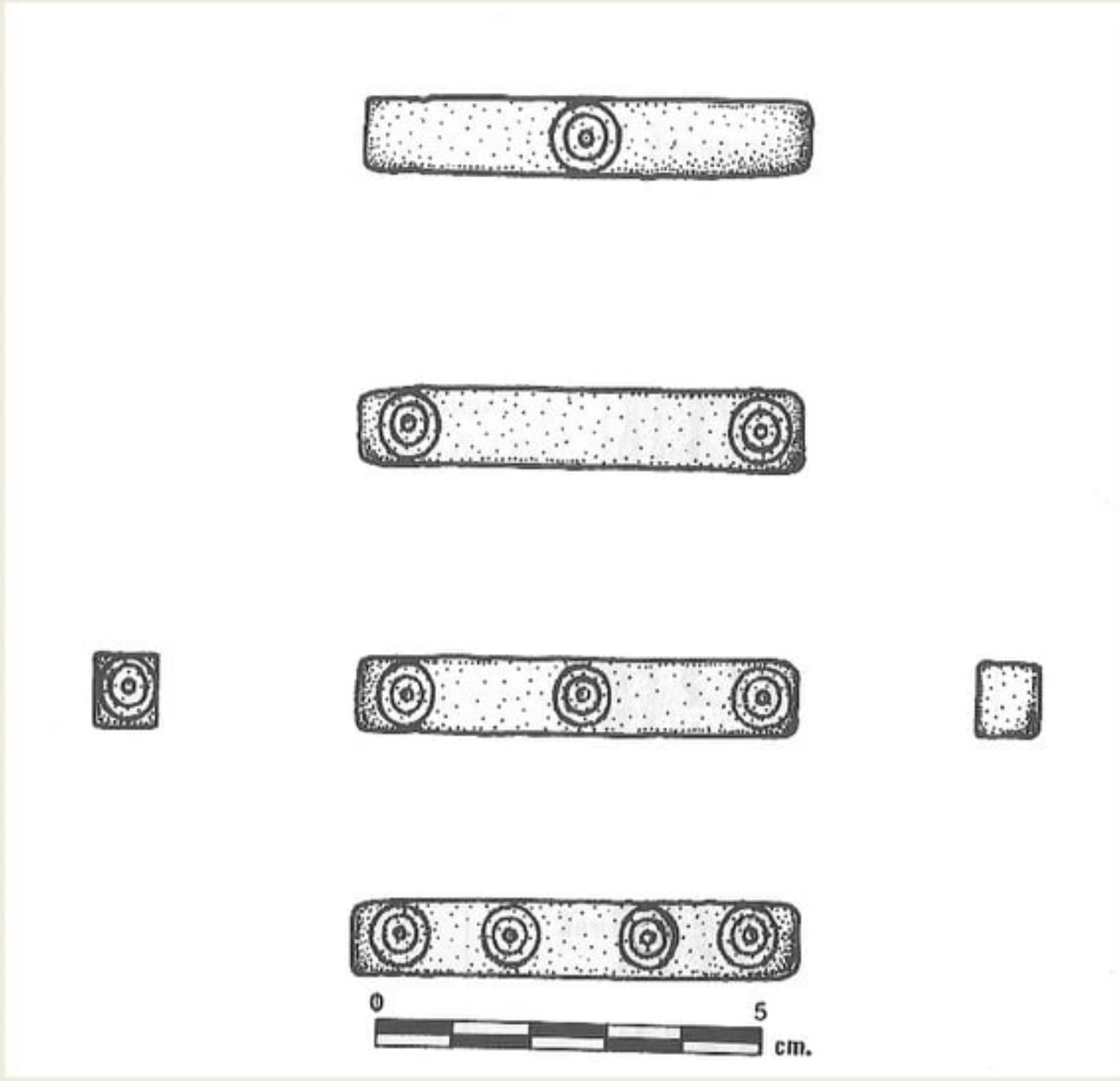
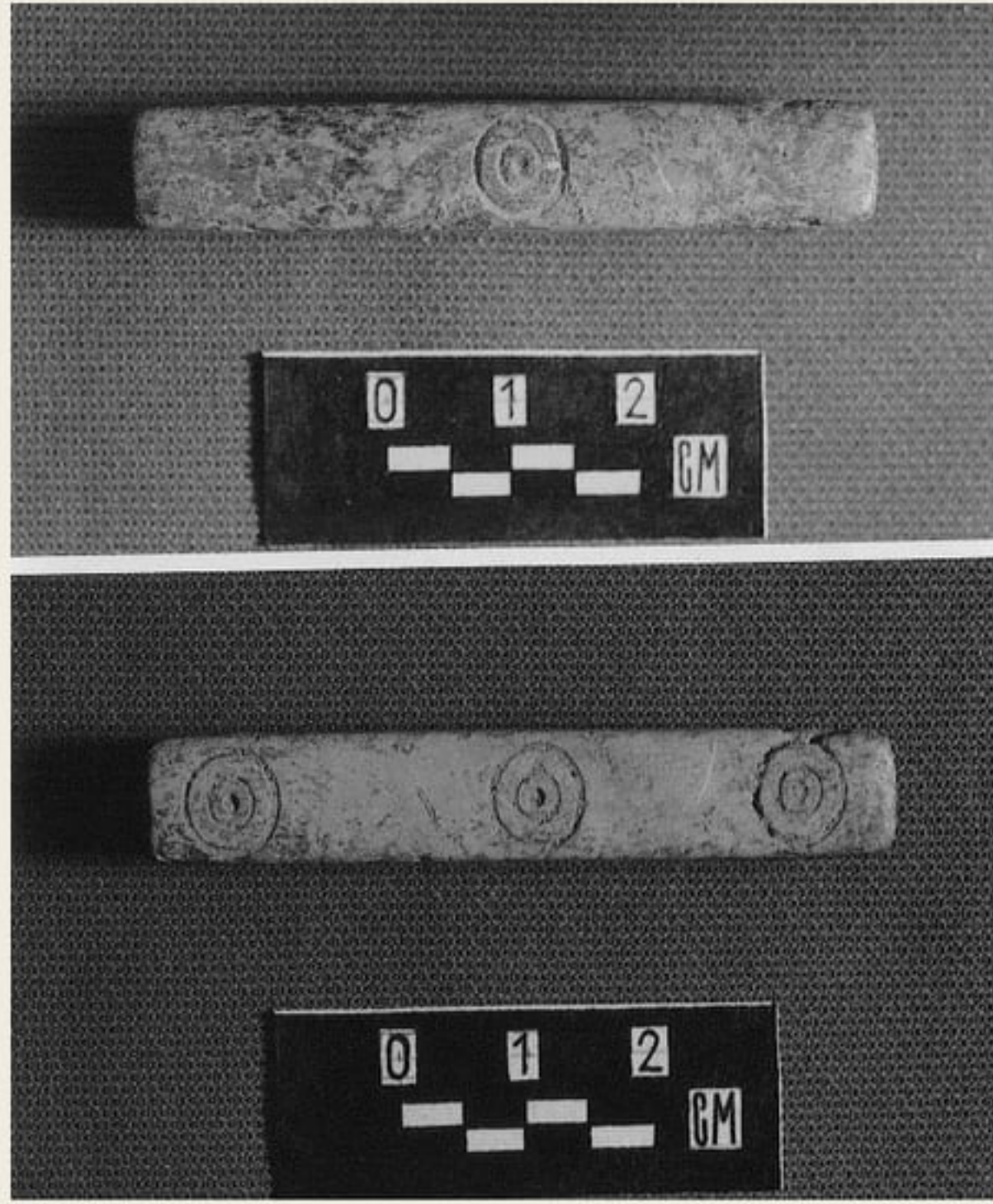
แผ่นดินเผาตีเส้นตาราง

สันนิษฐานว่าใช้เป็นอุปกรณ์ประกอบการเล่นเกมหรือกีฬาของคนสมัยโบราณ

พบรวมอยู่กับลูกเต๋า ตามเมืองสำคัญในอารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ

เช่น เมืองฮาร์ปปา และเมืองโมहनโจดาโร

ที่มา: <https://www.ancient-civilizations.com/lesser-known-facts-indus-valley-civilization/3/>

ลูกเต๋ารูปแท่งยาว ทำด้วยกระดุก
พบในชั้นวัฒนธรรมสมัยที่ ๒ แหล่งโบราณคดีเนินมะกอก
อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
พุทธศตวรรษที่ ๙ - ๑๐ (๑,๖๐๐ - ๑,๓๐๐ ปีมาแล้ว)

ลูกเต๋าทรงลูกบาศก์ ทำด้วยดินเผา
พบที่แหล่งโบราณคดีบ้านท่าแค
อำเภอเมืองฯ จังหวัดลพบุรี
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากที่เมือง
โบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ยังพบลูกเต๋ารูปแท่ง
โบราณคดีเนินมะกอก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
และที่แหล่งโบราณคดีบ้านท่าแค ในพื้นที่อำเภอเมืองฯ
จังหวัดลพบุรี อายุช่วงพุทธศตวรรษที่ ๙ - ๑๐
(ประมาณ ๑,๖๐๐-๑,๓๐๐ ปีมาแล้ว)

การค้นพบลูกเต๋ารูปแท่งที่เมืองโบราณอู่ทอง
จังหวัดสุพรรณบุรี จึงเป็นหลักฐานที่ยืนยันได้
ถึงการติดต่อแลกเปลี่ยนกับชาวอินเดียในช่วง
ก่อนสมัยทวารวดี ประมาณพุทธศตวรรษที่
๙ - ๑๐ แสดงถึงความสำคัญในฐานะเมืองท่า
ค้าขายช่วงเวลานั้น

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. เนินมะกอก : รายงานเบื้องต้นเฉพาะเรื่องชั้นดินและหลักฐานโบราณคดีบางประเภท.

กรุงเทพฯ : กองโบราณคดี กรมศิลปากร, ๒๕๓๒.

กรมศิลปากร. โบราณคดีเมืองอู่ทอง. นนทบุรี : สหมิตรพรินต์ติ้ง, ๒๕๔๕.

ผาสุข อินทรารุช. ทวารวดี : การศึกษาเชิงวิเคราะห์จากหลักฐานทางโบราณคดี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสมัย, ๒๕๔๒.

Alex Fox. **Ancient Roman Board Game found in Norwegian Burial Mound: researchers unearthed a four-sided dice and 18 circular tokens.** [Online.] Available

<https://www.smithsonianmag.com/smart-news/ancient-roman-board-game-unearthed-norway-180975082/>

Shahid Naeem. **An Ancient Indus Die.** [Online.] Available from

<https://www.harappa.com/blog/ancient-indus-die> [June 15th, 2015]

Shahr-e-Sukhteh: the Burnt City. [Online.] Available from

<http://turquisedomes.com/2020/01/24/shahr-e-sukhteh/> [January 24, 2020.

ลูกเต๋า : การละเล่นโบราณ ?
ในวัฒนธรรมทวารวดี ที่เมืองอู่ทอง

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อู่ทอง
U THONG NATIONAL MUSEUM

